

PROGRAM FÖR HÅLLBAR JÄMSTÄLLDHET

Smart ekonomi

ATT RÄKNA PÅ JÄMSTÄLLDHETSVINSTER

– EN SAMMANFATTNING

Sveriges
Kommuner
och Landsting

Smart ekonomi

Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) har under åren 2008–2013 tilldelats 240 miljoner kronor av regeringen för att stödja jämställdhetsintegrering av offentligt finansierade verksamheter, genom Program för Hållbar Jämställdhet.

Hösten 2012 startades delprojektet Smart ekonomi. Syftet är att peka på kommunalekonomiska vinster av jämställdhetsintegrering, genom att ta fram konkreta exempel från kommunal vardag med tydlig koppling jämställdhet–ekonomi, samt att utveckla beräkningsmodeller som SKL:s medlemmar kan använda för egna exempel. Modeller och exempel ska ta hänsyn till kvalitetsaspekter av verksamheten.

Flera kommuner har deltagit i arbetet. I den här sammanfattande rapporten presenteras exempel och modeller från Botkyrka, Göteborg och Borås.

Smart ekonomi lyfter fram sambandet mellan jämställdhet och ekonomi. Beräkningsmodellerna visar att en jämställdhetsinsats över tid kan spara stora kostnader och – i de fall insatsen leder till att människor kommer i arbete – till stora intäkter i form av produktionstillskott.

Det finns stora likheter mellan smart ekonomi och andra former av sociala investeringar, ett område där SKL sedan flera år driver ett [utvecklingsarbete](#) tillsammans med ett antal kommuner. Man kan beskriva det som att Smart ekonomi är ett sätt att använda sociala investeringar för att främja jämställdhet.

Projektets övergripande slutsats formuleras kanske bäst av Borås: Att investera i människor kostar. Att inte investera i människor kostar mera.

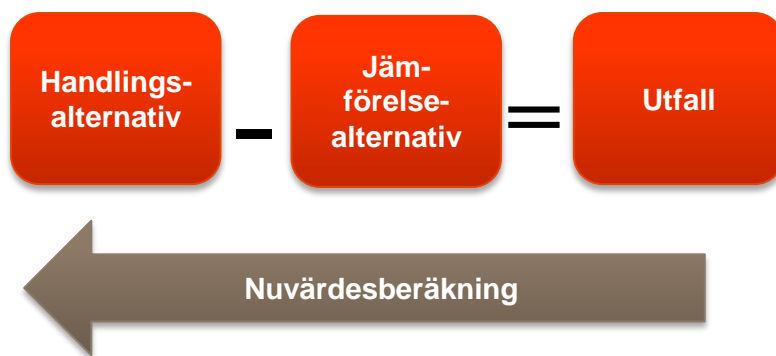
På SKL:s hemsida publiceras rapporter från respektive deltagare.

Marie Trollvik

Programchef, Program för hållbar jämställdhet

Om att mäta jämförbarhetsvinster

De modeller som presenteras jämför kostnaden för att göra en insats, med alternativet att inte göra insatsen. Eftersom det handlar om jämförelser över tid görs nuvärdesberäkningar av belopp som infaller vid olika tidpunkter.

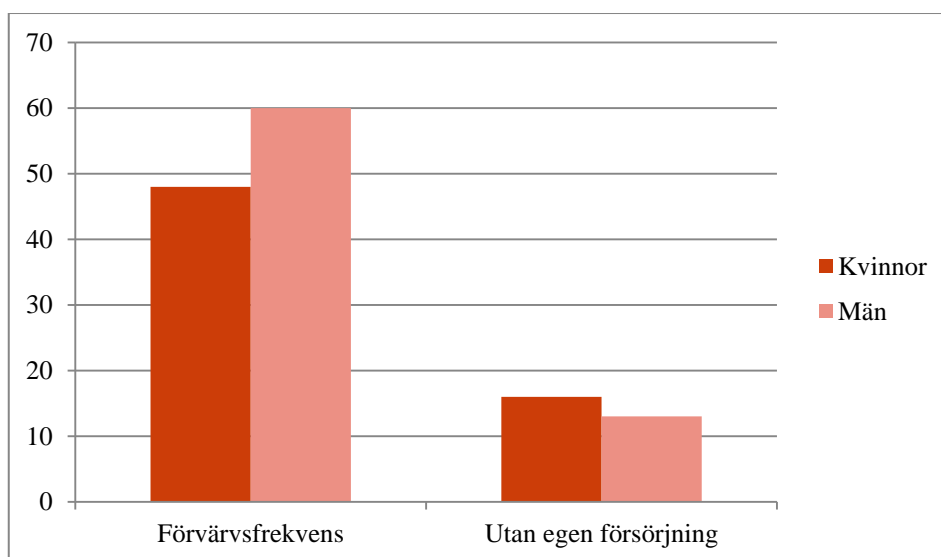
Samhällsekonomiska kalkyler måste balansera mellan förenkling och realism. Man behöver ha tillräckligt enkla antaganden och avgränsningar för att det ska gå att räkna och samtidigt behöver man ligga tillräckligt nära verkligheten för att kalkylerna ska vara meningsfulla.

Det är också viktigt att följa en försiktighetsprincip så att man inte gör glädjekalkyler med överskattade intäkter och underskattade kostnader.

Botkyrka – från osynlig till synlig

Under de senaste 20 åren har kraven på arbetsmarknaden stigit. För att få ett jobb är det idag praktiskt taget nödvändigt att ha en gymnasieutbildning och att tala bra svenska. Det skapar höga trösklar för många grupper. Lågutbildade utrikesfödda kvinnor har till exempel betydligt högre arbetslöshet än andra grupper i Botkyrka. I vissa områden är förvärvsfrekvensen för kvinnor under 50 procent. 16 procent av kvinnorna står helt utanför samhället, utan någon kontakt med myndigheter, skola eller arbetsmarknad.

Kommunen gör nu insatser för att förbättra verksamheten så att fler kvinnor kommer i jobb.

Typfall och beräkningar

Botkyrkas modell beskriver tre arbetslösa typkvinnor, med varierande skolbakgrund, försörjning, ålder och etnisk tillhörighet.

Samtliga följer en utbildningsväg som avslutas med gymnasiets vård- och omsorgsprogram. Kostnader och intäkter för detta jämförs med kostnader och intäkter förknippade med att inte göra något alls.

Beräkningen bygger på antagandet att utbildningen leder till ett fast arbete inom vård och omsorg fram till pensionen.

För att göra kostnader och intäkter vid olika tidpunkter jämförbara har de ”översatts” till nuvärde år 2012 baserat på en diskonteringsränta på 4 procent.

Sociala investeringar för att bryta utanförskap och skapa egen försörjning leder till två sorters intäkter: dels ett reallt samhällsekonomiskt värde som kallas produktionstillskott och dels minskade offentliga utgifter; i det här fallet för försörjningsstöd för två av de tre kvinnorna.

Produktionstillskottet består av kvinnans lön efter skatt (på vilken hon sedan betalar moms), inbetalningar till socialförsäkringssystemen, kommunalskatt och landstingsskatt.

Exemplet Aisha

Aisha, en utrikes född 25-årig kvinna med fem års skolgång från hemlandet är före utbildningsatsningen försörjd av anhöriga. Hon läser svenska för invandrare (SFI) och Komvux i fyra år och får sedan arbete inom vård och omsorg, en sektor med stora arbetskraftsbehov framöver.

Enligt Botkyrkas beräkningar har satsningen samhällsekonomiskt gått nästan jämnt upp redan efter Aishas första år i arbetslivet. Fram till pensionen uppgår hennes produktionstillskott till 7,5 miljoner kronor. Det innebär att satsningen ger 25 gånger tillbaka på de pengar hennes utbildning kostat

Man kan också uttrycka det som att bara en person av 25 behöver lyckas med satsningen för att den ska gå jämnt upp. Satsningen är också lönsam för Aisha själv, men inte för Botkyrka kommun eftersom den – till följd av det kommunala utjämningsystemet – inte får behålla mer än 5,5 procent av den kommunalskatt som Aisha betalar.

Exemplet Beata

Beata är 35 år, född i Sverige, har gått ut grundskolan och lever på försörjningsstöd. För att kunna genomföra en tre terminer lång utbildning behöver hon ta studiemedel som innebär en viss skuldsättning.

Här består samhällets intäkter både av Beatas produktionstillskott och av den uteblivna kostnaden för försörjningsstöd. Eftersom hennes utbildning är kort uppstår samhällsekonomisk vinst tidigt.

Över hela Beatas yrkesliv är den samhällsekonomiska avkastningen hela 58 gånger insatsen, vilket innebär att drygt en person av 60 behöver lyckas för att satsningen ska gå jämnt upp.

Satsningen är lönsam för Beata, men kräver lägre levnadsstandard under studietiden. För Botkyrka kommun innebär satsningen en besparing när Beata inte längre behöver försörjningsstöd.

Exemplet Cyntia

Cyntia, är 45-årig, utrikes född, med nio års skolgång från hemlandet. Hon har försörjningsstöd och hennes utbildning kräver fyra års studier på SFI och komvux.

Satsningen ger en samhällsekonomisk vinst efter det femte året. Efter Beatas 16 år i yrkeslivet har satsningen gett en avkastning på nästan 23 gånger insatsen. Om Cyntia inte hade fått försörjningsstöd skulle avkastningen ha varit 15 gånger insatsen.

Satsningen är lönsam för Cyntia, men innebär att hon måste skuldsätta sig under komvux-tiden. För kommunen innebär satsningen en besparing när Cyntia inte längre behöver försörjningsstöd.

Tabell 1. Ekonomiskt utfall för tre typkvinnor, kronor

	Kostnad	Intäkt	Vinst	Avkastning
Aisha	310 000	7 553 000	7 252 000	1:25
Beata	156 000	9 151 000	8 995 000	1:58
Cyntia	244 000	5 578 000	5 334 000	1:23

Slutsatser

Satsningen på människor som i utgångsläget inte tycks kosta något för samhället ger stora samhällsekonomiska vinster. Avkastningen blir ännu högre för de personer som övergår från försörjningsstöd till eget arbete.

Kvinnorna själva får betydligt bättre ekonomisk standard. Förvärvsarbetet leder till stora skatteintäkter och bidrag till den gemensamma välfärden.

Utbildning och arbete ger också positiva effekter på kvinnornas egen hälsa, liksom det finns starka samband mellan kvinnors utbildningsnivå och hur deras barn lyckas i skolan.

Botkyrka identifierar också ett antal utmaningar. En är att de omfattande utbildningsinsatser som krävs är mycket samhällsekonomiskt lönsamma, men att de kan innebära en ekonomisk förlust för den enskilda kommunen. Det kan därför vara svårt för kommuner att avsätta de resurser som krävs. Därför finns ett behov av nationella insatser, till exempel i form av ett nytt nationellt kunskapslyft.

Att bryta utanförskap kräver offentliga insatser i ett tidigt skede som börjar betala sig i form av intäkter och besparingar först senare – om satsningen lyckas. För att insatserna ska leda till permanenta förbättringar krävs att olika aktörer samverkar utifrån det problem som ska lösas. Här har särskilt kommunen och Arbetsförmedlingen en viktig roll.

Lika viktigt är att få med kvinnorna själva. Ekonomiska försörjningsmöjligheter på kort sikt har ofta stor betydelse för kvinnors vägval. Om en kvinna tar studielån påverkas till exempel hela hushållets försörjningsstöd negativt, vilket kan leda till att hon avstår från utbildning.

Kalkylerna visar att det skulle vara samhällsekonomiskt lönsamt att satsa på uppsökande verksamhet och andra insatser för att locka kvinnor till utbildning.

Göteborg – Hur vi rör oss mot jämställdhet

Idrotts- och föreningsförvaltningen i Göteborg har gjort beräkningar på stadens bidrag till flickors och pojkars idrottande, samt eventuella hälsoeffekter.

Förvaltningen fördelar årligen cirka 80 miljoner kronor till föreningssektorn. Merparten tillfaller idrottande barn och unga i den bidragsberättigade åldern 7–26 år.

Kartläggningen omfattar bidrag till de 58 största idrotterna och är avgränsad till de tre största bidragen: aktivitetsbidrag, lokalbidrag och investeringsbidrag som tillsammans uppgår till knappt 60 miljoner kronor om året.

En utgångspunkt för beräkningarna är könsfördelningen bland de aktiva. Föreningsdrotten är starkt könssegregerad och pojkar dominerar antalsmässigt inom de flesta idrotter. Den enda idrott med jämn könsfördelning är handbollen, som jobbat aktivt i flera år för att locka både flickor och pojkar.

Aktivitetsbidraget baseras på antal redovisade aktiviteter. För flickor betalar kommunen sedan 2003 5:50 kronor per aktivitet, medan bidraget till pojkar är 5 kronor per aktivitet. Den extra 50-öringen till flickors idrottande har inte lett till någon utjämning av antalet aktiva: pojkar står alltså för 64 procent och flickor för 36 procent av aktiviteterna.

I 36 av 44 idrotter går sålunda en större del av aktivitetsbidraget till pojkar än till flickor. De enda idrotter där en större andel av aktivitetsbidraget går till flickor är ridsport, basket, dans, gymnastik, konstakning, simning och volleyboll.

Föreningar som har kostnader i egna eller långtidshyrda lokaler kan få ett lokalbidrag, som ges med högst 385 kronor för flickor och 360 kronor för pojkar per bidragsberättigad medlem och år.

Föreningar som gör ny-, till- eller ombyggnad av egna eller långtidshyrda anläggningar kan beviljas ett investeringsbidrag.

Fördelningen av lokalbidrag och investeringsbidrag har beräknats utifrån hur stor andel av aktiviteterna inom varje idrott som utförs av flickor respektive pojkar.

I 9 av 11 idrotter går mer lokalbidrag och investeringsbidrag till pojkar än till flickor. De enda idrotter där en större andel av bidragen går till flickor är ridsport och gymnastik.

När aktivitets-, lokal- och investeringsbidragen summeras kan man konstatera att 37 procent av bidragen går till flickor och 63 procent till pojkar. Totalt ger Göteborgs stad 15 miljoner kronor mer till pojkars idrottande än till flickors idrottande.

Tabell 1. Bidragsfördelning till flickor och pojkar inom idrottsföreningar 2010 (investeringsbidraget gäller 2009).

Bidragstyp	Mkr	Till flickor	Till pojkar	Mer till pojkar	Mer till pojkar
Aktivitetsbidrag	14,0	5,3	8,6	3,2	23 %
Lokalbidrag	17,3	6,8	10,6	3,8	22 %
Investeringsbidrag	26,5	9,2	17,2	8,0	30 %
Totalt	57,8	21,4	36,4	15,0	26 %

Av det totala antalet medlemmar inom åldersgruppen är 59 procent pojkar och 41 procent flickor. Det kommunala stödet i form av de tre bidragstyperna uppgår till 57,8 miljoner kronor. Det innebär att 1 025 kronor går till pojkars medlemskap och 882 kronor till flickors medlemskap.

Flickor betalar mer för sitt idrottande

I Göteborgs stads fritidsvaneundersökning från 2009 framgår att 74 procent av flickorna och 82 procent av pojkarna tränar minst två gånger i veckan.

Undersökningen visar att flickor och pojkar ofta väljer olika aktiviteter. Flickor föredrar i högre utsträckning dans, gymnastik, gymping/aerobics, simning/bad, klättring, konståkning, ridning, vistelse i skog, hav och grönområden. Typiskt sett alltså aktiviteter som bedrivs utanför traditionell föreningsidrott.

Förvaltningens kartläggning visade också att flickor och unga kvinnor utgör en stor majoritet av medlemmarna i de största privata gym- och friskvårdsaktörerna i Göteborg, där medlemskap kostar mellan 2 400 och 4 500 kronor per år – eller mer.

Flickor – eller deras föräldrar – får alltså betala mer för sitt idrottande än vad pojkar behöver göra.

Hälsovinster på kort och lång sikt

Ökad tillgång till motion för barn och unga kan ge stora samhällsekonomiska vinster. Unga kvinnor har sämre psykisk och psykosomatisk hälsa, med stress, ängslighet, oro, ångest, huvudvärk och magont. Fysisk aktivitet förebygger och motverkar fysisk och psykisk ohälsa.

Ett mer långsiktigt samband handlar om kostnaderna till följd av benskörhetsfrakturer. Det sker uppskattningsvis omkring 1 000 frakturer till följd av fallolyckor varje år i Göteborg. Tre av fyra som drabbas är äldre kvinnor

Varje fallolycka beräknas kosta 300 000 kronor, varav hälften är kostnader för sjukvården och hälften rehabiliteringskostnader för kommunen. Den totala kostnaden för kommunen är alltså i storleksordningen 150 miljoner kronor, varav kvinnor står för tre fjärdedelar eller drygt 110 miljoner kronor.

Fysisk aktivitet bland barn och unga ökar bentätheten och förebygger benskörhet längre fram i livet. Forskning pekar på att för unga flickor är det särskilt viktigt att börja med fysisk aktivitet före puberteten. Om en ökning av kommunens stöd till flickors idrottande med 15 miljoner kronor kan leda till en minskning av benskörhetsfrakturer med 14 procent längre fram, så har insatsen betalat sig.

Förslag på områden att undersöka för jämställt stöd till idrotten

Utredningen lyfter fram olika områden att undersöka vidare för att göra stadens bidrag till flickors och pojkars idrottande mer jämställt:

- Anpassa byggande och drift av kommunens idrottsanläggningar till både flickors och pojkars behov och preferenser på ett ekonomiskt likvärdigt sätt.
- Bredda utbudet av anläggningar och aktiviteter så att de motsvarar flickors och pojkars behov och preferenser på ett likvärdigt sätt.
- Fördela resurser mellan flickor och pojkar på ett likvärdigt sätt.
- Främja ett effektivt jämställdhetsarbete inom idrottsföreningarna så att flickor och pojkar kan idrotta på likvärdiga villkor.
- Ge kommunalt bidrag till träningskort hos privata aktörer för ungdomar upp till 26 år.

Slutsats

Det kommunala stödet går framför allt till föreningsidrotten som domineras av pojkar. Det innebär att kommunen ger betydligt mer bidrag till pojkars idrottande än till flickors.

Om kommunen skulle satsa lika stora resurser på flickors idrottsutövande som på pojkars, anpassat till flickors behov och preferenser, skulle förmodligen skillnader i både aktivitetsnivå och psykisk och fysisk ohälsa minska mellan könen både i nuläget och i ett livstidsperspektiv. Detta skulle bidra till stora hälsomässiga, samhällsekonomiska och kommunekonomiska vinster.

En annan aspekt av kommunens stöd till idrotten rör vilka arenor och anläggningar som kommunen bygger och driver och vilka som använder dem.

Det är frågor som kan analyseras i det vidare arbetet för jämställd resursfördelning inom idrotts- och föreningsförvaltningen.

Borås – vad kostar det att pojkar misslyckas i skolan?

Arbetsgruppen för Smart ekonomi i Borås arbetar med tre exempel som ska utgöra underlag för jämställdhetsintegrering av kommunens budget (gender budgeting).

I den här rapporten redovisas det exempel som belyser godkända betyg i årskurs 9 för pojkar och flickor.

Rapporten analyserar ”händelsen” betyg i 9:an, utifrån ett livstidsperspektiv, med fokus på genus och ekonomi. Ett livstidsperspektiv innefattar allt från förskolan, grundskolan, gymnasieskolan till vuxenlivet. Det är viktigt att ta med hela livskedjan eftersom det är belagt att avhopp från gymnasieskolan spelar stor roll för utanförskap.

Mer stöd till pojkar

En genomgång av kommunens åtagande för barn och elever med särskilda behov visar en kraftig övervikt för pojkar.

2012 var det 126 pojkar och 87 flickor som inte fick godkända betyg i årskurs 9.

Elever som inte når upp till godkända betyg kan läsa ett särskilt introduktionsprogram på Tullengymnasiet. Där går 197 elever, varav 120 pojkar och 77 flickor.

Av 213 ungdomar mellan 16–20 år som inte är i utbildning eller i reguljärt arbete är 136 pojkar och 77 flickor.

Mönstret finns etablerat redan på förskolan och återskapas i grundskolan, med växande skillnader mellan flickor och pojkar ju äldre de blir. Det är inte unikt för Borås, utan ett mönster i hela Sverige.

Delegationen för jämställdhet i skolan skriver i sitt slutbetänkande (SOU 2010:99) att en av de främsta orsakerna till att pojkar får mer särskilt stöd än flickor att pojkar i högre grad har ett utåtagerande beteende som kräver åtgärder, ibland kanske snarare av disciplinära skäl. I

förlängningen kan man konstatera att merparten av våld och kriminalitet i samhället begås av män.

Borås beräkningsmodell utgår från två verkliga personer som man kallar Nils och Petra. Genom att konstruera en tidsaxel och prissätta olika insatser från samhällets sida, får man fram en totalkostnad för Nils och Petras sociala problem. I den här sammanfattningen redovisas bara kalkylen för Nils.

Nils fram till idag

Nils var duktig i skolan, men fick allt mer problem och blev tidigt utpekad av lärarna som ”gängledare”. Som 15-åring började han sälja knark. Han hoppade av gymnasiet i år 2 och etablerade sig som yrkeskriminell.

Han är dömd för bland annat vapeninnehav, narkotikabrott, rån, våldsbrott och olovlig körning. Som 19-åring dömdes han till fängelse i 20 månader.

Han har inte använt droger själv.

Idag läser Nils på Komvux för att komplettera sina betyg. Han är snart klar med sin gymnasiekompetens. Han har kontakt med socialtjänsten en gång i månaden och han har också stöd från en ung domsverksamhet i kommunal regi.

När vi summerar de olika kommunala insatserna längs Nils livslinje uppgår kostnaden för hans sociala problem fram till 24 års ålder till 630 000 kronor. Där ingår åtgärder i samband med problem i skolan, försörjningsstöd, ungdomsverksamhet och uteblivna skatteintäkter.

För samhället i övrigt har Nils problem genererat kostnader på 4,6 miljoner kronor. Det är kostnader för polisingripanden, två månader i häkte, ett 20-tal rättegångar, kontakter med psykolog och övervakare. Men de stora posterna är Nils tid i fängelse, till en kostnad av nästan 1,5 miljoner kronor, samt utebliven produktion under de fem år som normalt skulle ha förflutit sedan han lämnat gymnasiet.

Till dessa kostnader kommer ”kostnader” i form av oro, ångest och ilska som drabbat människor i Nils omgivning.

Typ av insats	Kommunen	Övriga samhället	Summa
Åtgärder i skolan	105 000		
Försörjningsstöd	200 000		
Uteblivna skatteintäkter 5 år	210 000		
Ungdomsverksamhet	15 000		
Socialsekreterare	40 000		
Polisingripanden		50 000	
2 månader i häkte		150 000	

20-tal rättegångar	300 000		
Fängelse, 20 månader	1 475 000		
Psykolog	32 000		
Övervakare	5 000		
Utebliven produktion 5 år	1 925 000		
Summa	570 000	3 937 000	4 507 000

Hur ser Nils framtid ut?

Nils har arbetat sporadiskt fram till 24 års ålder, och enbart utanför den reglerade ekonomin.

För närvarande läser han in gymnasiet på Komvux. Om vi antar att Nils slutför gymnasiet och får ett arbete (inledningsvis subventionerat) med en månadslön på 18 000 kronor innebär det en samhällsekonomisk intäkt på totalt 2,7 miljoner kronor på tio år, alltså fram tills att han fyller 34.

Återfallsprocenten bland kriminella är relativt hög. Om Nils återgår till kriminell verksamhet kommer den samhällsekonomiska kostnaden att skjuta i höjden. Ett år på sluten anstalt kostar samhället cirka 1,1 miljoner kronor.

Om alternativet är att han inte får ett arbete utan istället får försörjningsstöd blir kommunens kostnad för detta cirka 100 000 kronor per år.

Den ekonomiska slutsatsen är tydlig: mot bakgrund av de stora kostnader som följer av sociala problem, kriminalitet och utanförskap, finns det stora vinster att göra med tidiga insatser. Relativt omfattande insatser kan på längre sikt innebära en vinst för samhället.

Slutsatser

Tidiga insatser för att förebygga ungdomsbrottslighet utifrån ett livstidsperspektiv kräver samarbete och samverkan över alla verksamhets- och budgetgränser, men också över många myndighetsgränser.

Att påbörja ett preventivt arbete kostar i begynnelsen. Om kommunal verksamhet satsar på skolan kanske den s.k. ”vinsten” (utebliven kostnad) uppkommer i kriminalvården, hos polisen, på lasaretten, på arbetsförmedlingen, hos Försäkringskassan och inte i den egna verksamheten. Det är många ”pucklar” som ska övervinnas och pucklarna kommer inledningsvis att kosta.

Smart ekonomi

Att räkna på jämställdhetsvinster – en sammanfattning

Sammanfattning av ett delprojekt inom SKL:s Program för hållbar jämställdhet – stöd till jämställdhetsintegrering av verksamheten i kommuner, landsting, regioner och privata utförare.

Upplysningar om innehållet
Marie, Trollvik, marie.trollvik@skl.se

© Sveriges Kommuner och Landsting, 2013

Beställ eller ladda ner på webbutik.skl.se. ISBN/Beställningsnummer 978-91-7164-986-7